

HALACHIC AND HASHKAFIC ISSUES IN CONTEMPORARY SOCIETY

110 - IS THERE A 'PSAK' IN HASHKAFI?

OU ISRAEL CENTER - FALL 2018

There are many issues of hashkafa¹ in our contemporary world on which there is a mainstream consensus approach and on which there are minority opinions. Consider the following issues:

- Whether Religious Zionism is prohibited, legitimate or obligatory.
- Whether secular studies, values or culture can or should be incorporated in the purview of our Torah worldview
- Whether Chazal have any authority on issues of science that arise in the Talmud eg the age of the universe.

A] WHAT IS 'PSAK'?

1. ח כִּי יִפְלֵא מִמֶּדֶד דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין-דָּם לְדָם בֵּין-דִּין לְדִין וּבֵין לְנֶגַע לְנֶגַע דְּבָרֵי רִיבֵת בְּשַׁעֲרֵיךָ וְקָמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל-הַמִּקְוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: ט וּבָאתָ אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל-הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הַהֵם וְדִרְשָׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ אֶת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט: י וְעָשִׂיתָ עַל-פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ מִן-הַמִּקְוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחָר ה' וְשִׁמַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶד: יא עַל-פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֹרֶד וְעַל-הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר-יֹאמְרוּ לְךָ תַעֲשֶׂה לֹא תִסּוּר מִן-הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמָאל:

דברים יח-יא

The Torah here vests authority in the Rabbis of the Sanhedrin.

- Which areas of Jewish life fall within this authority? Does this authority extend beyond the realm of halacha and if so how far? Issues of hashkafa? Totally non-religious matters?
- Which Rabbinic bodies have this authority - just the Sanhedrin in the Mikdash? The Sanhedrin outside Y-m? Chazal? The Gedolei HaDor in each generation?²

2. **ב** כל מי שאינו עושה כהוראתן עובר בלא תעשה שנאמר לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל ואחד דברים שעשאו סייג לתורה ולפי מה שהשעה צריכה והן הגזרות והתקנות והמנהגות. הרי הוא אומר: על פי התורה אשר יורוך - אלו התקנות והגזירות והמנהגות שיוורו בהם לרבים כדי לחזק הדת ולתקן העולם

רמב"ם הלכות ממרים פרק א הלכה ב

The authority of the Sanhedrin extended to 'strengthening the religion' and also 'tikun olam'

3. לשמוע בקול בית דין הגדול ולעשות כל מה שיצוו אותנו בדרכי התורה באסור ומותר וטמא וטהור וחייב ופטור ובכל דבר שיראה להם שהוא חזוק ותיקון בדתנו, ואין הפרש בזה בין הדבר שיראוהו הם מדעתם או הדבר שיוציאוהו בהיקש מן ההיקשים שהתורה נדרשת בהן או הדבר שישכימו עליו שהוא סוד התורה או בכל ענין אחר שיראה להן שהדבר כן, על הכל אנו חייבין לשמוע להן

ספר החינוך מצוה תצה

Sefer Hachinuch seems to give the Sanhedrin very broad powers to rule in all areas that they find necessary.

4. וכמו שנצטוינו לילך אחר הסכמתם במשפטי התורה, כן נצטוינו לכל מה שאמרו לנו על צד הקבלה מהדעות ומדרשי הפסוקים, יהיה המאמר ההוא מצווה או לא יהיה, ישראל הנוטה מדבריהם אפילו במה שאינו מביאורי המצוות, הוא אפיקורוס ואין לו חלק לעולם הבא

דרשות הר"ן הדרוש החמישי בסגנון אחר

1. There has been surprisingly little written on this topic. Much of the recent discussion has been expressed in the aftermath of the controversy surrounding the sefarim of Rabbi Natan Slifkin. His position has been clearly expressed over the years on his website <http://www.rationalistjudaism.com/>. A comprehensive response to Rabbi Slifkin was published by Rabbi Moshe Meiselman in his sefer Torah, Chazal & Science. An excellent article on the topic by Rabbi Yosef Gavriel Bechhofer appears in the Spring 2014 edition of the Journal of Halacha and Contemporary Society. This can be found at <http://rygb.blogspot.com/2014/04/does-psak-apply-to-matters-of-hashkafa.html>. Much of the material in this shiur is based on Rabbi Bechhofer's very helpful presentation.

2. This is a question which we will iy'H address in a later discussion of Da'at Torah.

The Ran insists that, just as we turn to the Rabbis in matters of psak, so too we must turn to them in matters of hashkafa or what one might classify as 'metahalacha'.

5. ... ממה שאמר הכתוב כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין וגו' ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך וגו'. וכשאתה משתכל במה שכולל הפסוק הראשון מעניני הדין, תמצאם דברים שצריכים לפרוט אותם ולחלקם ולדקדק בהם בדרך הקבלה לא בדרך אותות השכל. הלא תראה, שלא הזכיר בכללם ענין מן הענינים, אשר יושגו מצד השכל, כי לא אמר, כשתסתפק בענין היחוד, איך הוא או בשמות הבורא ובמדותיו ובשרש משרשי הדת, כעבודת המקום ובטוח עליו והכנע לפניו, ויחד המעשה לשמו, ולברר המעשים הטובים מפגעי ההפסד ועניני התשובה מן העבירות, ולירא ממנו, ולאהבה אותו, ולהתבושש מפניו, ולחשוב עם הנפש בעבור שמו והדומה לזה, ממה שיגיע אליו האדם בדרך השכל וההכרה, שתאמין בהם על ידי חכמי התורה והסמך, ותסמוך על דברי קבלתם בלבד, אבל אמר שתשוב אל דעתך ותשמש בשכלך במה שדומה לזה, אחר שתעמוד עליו מצד הקבלה, שהיא כוללת כל מצוות התורה ושרשיהן ופרקיהן, ותחקור עליו בשכלך ותבונתך ושקול דעתך, עד שיתברר לך האמת וידחה השקר

חיובת הלבבות (הקדמה)

The Chovot Halevavot appears to limit the Rabbinic authority of Lo Tasur to matters of pure halacha and mesora, not to matters which require some element of personal 'sechel'. On issues of hashkafa, our mesorah is fundamental but must also be supplemented with personal thought and analysis.

B] THE SANHEDRIN - HALACHA OR AGGADA?

6. גמרא. תנו רבנן: כי יפלא ממך דבר - במופלא שבבית דין הכתוב מדבר. דבר - זו הלכה.

סנהדרין פו:

The Bavli analysis the pesukim dealing with the Sanhedrin. In defining the matters - 'davar' - that the passuk refers to, the Bavli says this means halacha.

7. גמ' כתיב כי יפלא ממך דבר למשפט - מגיד שבמופלא שבבית דין הכתוב מדבר. דבר - זו אגדה.

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת סנהדרין פרק יא

In the parallel passage in the Yerushalmi, 'davar' is defined as 'agada'!

8. ... על כן בארץ ישראל, שהיא מקום הנבואה, יש רושם לשפע הנבואה בסדר הלימוד, וההבנה היא מוסברת מתוך השקפה פנימית ואין צריך כל כך אריכות בירורים, והיינו "אורא דארץ ישראל מחכים". ותלמודא בבליה הוא מטריד לה, וחכמת הנבואה, שהיא יסוד לחכמת האגדה, שהיא הצד הפנימי של שרשי התורה, פעלה בארץ ישראל הרבה יותר מבבל, שאינה ראויה לנבואה, כדאמרין במועד קטן "ראוי הי' רבנו שתשרה עליו שכונה, אלא שבבל גרמה לו". והנה אותם המושפעים מהשרשים של חכמת הנבואה - הקיצור הוא מעלה אצלם, והנתוח של ההלכות והוצאת דבר מתוך דבר נעשה אצלם בסקירה רחבה מאד, ודי להם רמז קל להחליט משפט, וזה הי' יסוד סדר הלימוד של ירושלמי. שלגבי אותם הזוכים ליהנות מאורה של מעלה הי' די דקדוקים קצרים לבירור ההלכה. אבל לגבי בני בבל, ששרשי הנבואה לא השפיעו עליהם כל כך, לא הי' מספיק הקיצור והי' צריך אריכות דברים.

ונראה לע"ד, דיסוד הדבר תלוי בחילוק שבין בבלי וירושלמי בסוגיא דזקן ממרא בסנהדרין, בפירוש "דבר" האמור בפרשה, דהבבלי מפרש "זו הלכה" וירושלמי מפרש "זו אגדה". דבהקדמה לחוה"ל כתב, דעניני הדעות (שבאמת הן הן עניני האגדה העיקריים) לא נזכרו במקרא "דכי יפלא", וזה ראי' דאין זה שייך לחכמי הסמך והמסורת כי אם אפשר לברר על פי השכל.

אגרות הראיה קג

Rav Kook understands that the difference of approach between the Bavli and Yerushalmi represents a fundamental difference in perspective as to whether the world of nevuah and hashkafa falls within the purview of the Sanhedrin. The position of the Yerushalmi, which flows from of the prophetic connection of Eretz Yisrael, is that the world of aggada is central to the role of the Sanhedrin. The Bavli reflects a position deriving from the more detached and technical world of chutz l'Aretz - where the purview of the Rabbis is more limited to the world of halacha.

9. דבר - זו אגדה. צטל אגדה

פני משה מסכת סנהדרין פרק יא

However, Rav Kook's reading is not the only one. The classic commentaries on the Yerushalmi see this as a qualification for the head of the Sanhedrin - that he must be proficient in aggada - rather than a definition of the role of the Sanhedrin per se.

C] IS THERE HASHKAFIC PSAK IN THE TALMUD?**C1] IS IT BETTER TO EXIST OR NOT?**

10. תנו רבנן: שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל. הללו אומרים: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים: נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא. נמנו וגמרו: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא. עכשיו שנברא - יפשפש במעשיו. ואמרי לה: ימשמש במעשיו

עירובין יג:

Beit Shamai and Beit Hillel argued for years on the issue of whether it would have been easier for man to have been created or not - apparently an idea which relates to pure hashkafa. At the end of that argument, the Gemara states - 'nimnu v'gamru' - they counted and decided. This is apparently a reference³ to a process of psak in the Sanhedrin!

11. (ד) (פמ"ג) **שלא עשני גוי**. רבים מקשי' למה תקנו צרכה זו דרך שלילי ולא דרך חיוב דהיינו 'שעשני ישראל' וכן צרכתה שלא עשני אשה. ומתיראים לפי שנמנו וגמרו צ"ש וצ"ה טוב לאדם שלא נברא. ע"כ לא תקנו לצורך על העשיה שנעשה האדם דטוב לנו שלא נעשה, אלא לכל הפחות על שלא נעשה עכו"ם

ט"ז אורח חיים סימן מו

The Taz picks up on this point and uses it to explain why we make negative berachot in the morning - 'shelo asani ...'. Since it would have been 'better' not to have been created at all, we cannot thank God for creating us! So we express our thanks in the negative - 'at least it wasn't ...'.

12. ואמר צזה דנמנו וגמרו - ר"ל שצאו צזה למנין המצוות, שהלאוין הם יותר מהעשיים. וע"כ הסכימו וגמרו לומר שלא נברא האדם שצביל עמנו, ויותר היה טוב לו שלא נברא כי הוא קרוב להפסד מחמת הלאוין שהם רבים ורחוק לשכר מאלד העשיין שהם מועטים

מהרש"א חידושי אגדות מכות כג:

The Maharsha however understands 'nimnu vegamru' differently⁴ - that the Rabbis counted the mitzvot. Given that there are more negative mitzvot which could cause people to stumble than positive ones which could give merit, they therefore concluded that it would indeed have been better⁵ for Jews⁶ not to have been created.

C2] ANTI-SEMITISM

13. נקוד עליו שלא נשקו בכל לבו. ר"ש בן יוחי אומר הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב אלא נהפכו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו

ספרי במדבר פרשת בהעלותך פסקא סט

Chazal express as a known 'halacha' that Esav rejects Yaakov. So too the non-Jewish world will always reject the Jews.

14. הביאה רש"י ז"ל בחומש פי' וישלח וז"ל נקוד על וישקבו, רש"י אומר הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב. הרי מצואר צפירוש דגם על אגדה נופל שם הלכה

דרכי משה של המהר"ץ חיות עמ' יח ד"ה לשון הלכה

The Maharatz Chayot learns from this that there is a concept of 'halacha' in aggada.

15. רבי שמעון בן יוחאי אומר והלא בידוע שעשו שונא ליעקב

ילקוט שמעוני תורה פרשת בהעלותך [המתחיל ברמו תשיט]

However, the version of this medrash in the Yalkut Shimoni does NOT use the word halacha, rather the word 'halo'⁷ - 'is it not known that...!?'.

3. The phrase 'nimnu vegamru' appears many times in Shas, usually in the context of a vote leading to psak. See Rashi Kiddishin 53a s.v. nimnu.

4. See also the Maharal in Derech Chaim 2:9 who has understands the whole passage in an allegorical manner.

5. One interesting nuance is the understanding of the Maharsha and some other mefarshim that the question being debated is whether it would have been 'better' - טוב - for man not to have been created. In fact, the wording is נוח - would it have been easier for man not to have been created. Mori VeRebi Rav Yitzchak Berkovitz makes note of this distinction and argues that it is better that we have been created! It would however have been much easier not to have been created. As such, since we were created, clearly the message is that life is not meant to be easy!

6. The Mukatcher Rebbe used this idea in a speech he delivered in honor of the birthday of the then president of Czechoslovakia. He pointed out that it is not customary for Jews to celebrate birthdays due to the principle of נוח לו לאדם שלא נברא. However, since non-Jews only have 7 mitzvot and are thus more likely to succeed, there is an inyan to celebrate a birthday. The only birthday mentioned in Tanach is that of Paro (assuming that the pshat is indeed talking about his birthday!). See <http://www.haoros.com/Archive/Index.asp?kovetz=999&cat=9&haoro=3>

7. One theory is that the original manuscript read בידוע על 'הל' which could be read as 'halacha' or 'halo',

16. כי צריך לידע שהשנאה לישראל מכל האומות היא גדולה גם ממלכיות שנוהגין בטובה, וכבר אמרתי על הלשון שהביא רש"י בפ' החומש פ' וישלח (נ"ד) על קרא דוישקהו ארשב"י הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב. דמה שייך זה להלכה? דהוא כמו שהלכה לא משתנית כך שנת עשו ליעקב לא משתנית דאף אלו שנוהגות באופן טוב שנתן גדולה בעצם שלכן ח"ו להתגרות בהם ולגרום איבה

שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן עז

In a 1977 teshuva⁸, Rav Moshe Feinstein address the question of whether a UK government department can be taken to an outside court (probably the European Court of Human Rights⁹) to enforce its legal obligations to make contributions to Jewish schools. Rav Moshe refuses to rule on the basis that he does not know the political implications involved. He warns however of the need to be concerned for an antisemitic backlash from the UK authorities. He quotes the Midrash of 'halacha beyadua', which he explains to mean that this is not an actual halacha but, like halacha, is unchanging.

D] THE RAMBAM'S POSITION

D1] NO PSAK IN MATTERS OF 'HASHKAFa'

17. וכבר אמרתי לך לא פעם שאם נחלקו חכמים באיזה השקפה ודעה שאין תכליתה מעשה מן המעשים הרי אין לומר שם הלכה כפלוני

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סוטה פרק ג

The Rambam¹⁰ explains in his commentary on Mishna Sota that in matters of hashkafa¹¹ there is no final psak in the Talmud. Gedolei Yisrael are left with the latitude to reach a conclusion on their own analysis.

18. וכבר ביארנו שכל סברא מן הסברות שאין בה מעשה מן המעשים שנחלקו בה חכמים לא נאמר בה הלכה כפלוני

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת שבעות פרק א משנה ד

Here also in the commentary on Mishna Shavuot he states that a logical argument with no practical halachic implications cannot be finally ruled¹².

19. וכבר בארנו בחבורנו בפירוש המשנה שכל מחלוקת שלא תחייב חלוף במעשה אלא בסברא לבד לא אפסוק בו הלכה ולא אומר הלכה כפלוני

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה קלג

Again, in the Sefer Hamitzvot, the Rambam makes the same point.

20. ואמנם מי שזכר שאנחנו אמרנו בתחיית המתים שבמקרא שהוא משל - הוא שקר מפורסם ודבר סרה גמור מאומרו. והנה חיבורינו כבר נתפרסמו ויקראו ויראו אנה אמרנו זה. אלא אם כן אמרנוהו במה שאמרוהו חכמי ישראל במתי יחזקאל, שחכמי התלמוד חולקין בו. וכל דבר שיש בו מחלוקת ולא יביא מעשה אפשר להכריע בו אחד משני המאמרים על חברו.

מאמר תחיית המתים של הרמב"ם

In his Treatise on Resurrection the Rambam denies that he ever said techiat hametim was a metaphor. He accepts that he quotes different opinions of Chazal on whether the dry bones in Yechezkel were literal or metaphorical and defends that on the basis that, where a debate in Chazal has no practical halachic ramification, one can follow either opinion.

21. דור המבול אין להם חלק לעולם הבא ואין עומדין בדין דור הפלגה אין להם חלק לעולם הבא

משנה מסכת סנהדרין פרק י משנה ג

22. [ג] כבר הזכרנו לך כמה פעמים שכל מחלוקת שתהיה בין החכמים ואינה תלויה צמטשה אלא קביעת סברה בלבד אין מקום לפסוק הלכה כאחד מהם.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק י משנה ג

On the discussion in the Mishna about whether the generations of the Flood and the Dispersion have a place in the World to Come, the Rambam again repeats the principle.

8. Addressed to Rabbi Ephraim Kestenbaum of Golders Green.

9. R' G M Gee, Mr A Heilperin and Mrs R Posner vs the British Government. This was the first case brought by a religious group against a government in the E.C.H.R. They lost the case.

10. Rabbi Slifkin argues that this is also the position of a number of other commentators - see in full his essay "They Could Say It, We Cannot": Defining the Charge of Heresy, available at <http://www.hakirah.org/Vol%209%20Slifkin.pdf> in particular p 128 ff

11. Rabbi Meiselman analyses all of these sections of the Rambam in Chapter 60 of his book Torah, Chazal and Science. He makes the important point that the translation of the original Arabic using the word 'hashkafa' is not the only legitimate one and does not constitute a strong proof on the issue of hashkafa in its modern sense. Rabbi Meiselman argues that (a) none of the six examples of the Rambam relate to hashkafa in the modern sense and (b) the Rambam does in fact rule on some of these issues in the Mishne Torah.

12. It should be noted that the Rambam does not specifically limit this principle to areas of 'hashkafa'. It applies wherever there is no practical outcome to the debate.

D2] EXCEPTIONS - THE 13 IKAREI HAEMUNAH

Notwithstanding this position, the Rambam clearly rules that matters relating to the 13 Ikarim DO have a psak¹³. He does not permit any alternative position¹⁴ and insists that anyone who does not accept these is a heretic!

23. וכאשר יודה האדם באלה היסודות כלם, ויאמין בהם אמונה שלמה - הריהו נכנס בכלל ישראל, וחיבים לאהבו, ולרחם עליו, וכל מה שחייב ה' מקצנתו לקצנתו מן האהבה והאחווה, ואפילו עשה מה שעשה מן העברות מחמת התאוה והתגברות הטבע הגרוע - הרי הוא יענש לפי מריו, ויש לו חלק, והוא ממושעי ישראל. ואם יתקלקל¹⁵ לאדם יסוד מאלה היסודות - הרי יצא מן הכלל וכפר בעקר, ונקרא 'מין' ו'אפיקורוס' ו'קוצץ בנטיעות', וחיבים לשנאו ולאבדו, ועליו הוא אומר (תהילים קל"ט:כא) הלוא משנאיך ה' אשנא וכו'.

הקדמת הרמבם לפרק חלק ע' (בסוף)¹⁶

Clearly then, there IS such a thing as psak in some areas of hashkafa. One resolution¹⁷ is that the hashkafic issues raised in the 13 Ikarim DO have practical halachic implications. Defining a person as a heretic will certainly alter the halachic parameters for social interaction with them in many ways - eg mitzvot bein adam lechavero, counting towards a minyan.

As such, it appears that the statements of the Rambam that there is no psak in halacha do NOT relate to matters of the 13 Ikarim¹⁸.

24. רבי הילל אומר: אין להם משיח לישראל (רש"י - אלא הקדוש צרוך הוא ימלוך בעלמנו ויגאלם לזדו), שכבר אכלוהו בימי חזקיהו. אמר רב יוסף: שרא ליה מריה לרבי הילל! חזקיהו אימת הוה - בבית ראשון, ואילו זכריה קא מתנבי בבית שני ואמר (זכריה ט"ט) גילי מאד בת ציון הרעי בת ירושלים הנה מלכך יבוא לך צדיק ונושע הוא עני ורכב על חמור ועל עיר בן אתנות:

סנהדרין צט.

Rabbi Hillel¹⁹ held that there would NOT be a Mashiach in the future. God would redeem the Jewish people directly.

25. והאומר אין משיח וקים לי' כרבי הלל הרי הוא כופר בכלל התורה דכילי אחרי רבים להטות כיון שרבו עליו חכמי ישראל ואמרו דלא כוותי' שוב אין אדם ראוי' להמשך אחריו כמו ע"ד משל במקומו של ר"א הי' כורתים עצים לעשות פחמין לעשות ברזל לצורך מילה ואחר דאיפסקא הלכתא ע"פ רבי' מחכמי ישראל דלא כוותי' העושה כן בשבת בעדים והתרא' סקול' סקל ולא מצי למימר קים לי' כר"א.

שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן שנו

The Chatam Sofer explains that anyone who says today that they hold like R. Hillel is a heretic since the halacha (and the majority) does not follow this view. This is no different to opting to follow a minority opinion in hilchot Shabbat which we do not accept in practice. Such an action would be chilul Shabbat in the fullest sense!

D3] EXCEPTIONS - OTHER HASHKAFIC ISSUES RAISED IN MISHNE TORAH

26. רבי אליעזר אומר: אם ישראל עושין תשובה - נגאלין, שנאמר (ירמיהו ג:כב) שובו בני ישראל ארפה משובתיכם. אמר לו רבי יהושע: והלא כבר נאמר (ישעיהו נב:ג) הניס נמכרתם ולא בכסף תגאלו ... 'ולא בכסף תגאלו' - לא בתשובה ומעשים טובים.

סנהדרין צו:

There is a machloket Tannaim concerning whether Yisrael must do teshuva before being redeemed in the future.

27. כל הנביאים כולן צוו על התשובה. ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין.

רמב"ם הלכות תשובה פרק ז הלכה ה'

The Rambam rules like R. Eliezer in this debate.

Is this a debate with practical ramifications? For Klal Yisrael as a whole certainly. In this sense, maybe it is considered Hilchata l'Meshicha (like all of final chapters of Mishne Torah), which is halacha, albeit not for now.

13. The Rambam lists the 13 Ikarim in his commentary to Perek Chelek in Mishna Sanhedrin. Many of them are reiterated as psak in Sefer HaMada in Hilchot Yesodei HaTorah and Hilchot Teshuva.

14. There are MANY areas of machloket in the Rishonim concerning the 13 Ikarim - see The Limits of Orthodox Theology by Prof. Marc Shapiro. Consider the issues of God's incorporeality, creation ab nihilo, davening through melachim, whether Torah will change in the future, the working of hashgacha pratit, the nature of Yemot HaMashiach. On all of these issues there is considerable mainstream machloket on which the Rambam insists on a psak.

15. This is probably the most important word in the paragraph. הניס is also the word used in other Hebrew translations of the original Judeo-Arabic and implies that the principle has been spoiled or ruined. Perhaps 'denial' is a little strong, although I have seen English translations which say 'doubt', which is certainly too weak. The Rambam is not stating that a person who merely questions the Ikarim is a heretic, rather one who rejects them. Other popular translations include "breaks away" (Abelson - used in Rabbi Bleich's 'With Perfect Faith') and "gives up" (R. Twersky).

16. Hebrew translation of R' Yitzchak Shilat, מעלה אדומים, התשנ"ו

17. Brought by Rav Meiselman in Torah Chazal and Science

18. Although the discussion of Techiat HaMetim relates to literal and non-literal understands of the pesukim in Yechezkel and is thus closer to an issue pertaining to the Ikarim.

19. Not the Tanna Hillel, but probably Hillel II - an Amora in Eretz Yisrael who is credited with the establishment of the fixed calendar.

To download more source sheets and audio shiurim visit www.rabblmanning.com

28. כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה אבל צדיקים גמורים - (ישעיהו ס:ד) עֵינן לֹא רָאִתָּה אֱלֹהִים זולָתָךְ. ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: מקום שבעלי תשובה עומדין - צדיקים גמורים אינם עומדין

ברכות לד:

The Amoraim debate who is on a higher level - the Tzaddik Gamor or the Ba'al Teshuva?

29. אמרו חכמים מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו

רמב"ם הלכות תשובה פרק ז

The Rambam 'paskens' that the Ba'al Teshuva is on a higher level.

- Is this a 'psak' in hashkafa? Or simply words of encouragement given by the Rambam to support the Ba'al Teshuva?²⁰
- What about other more philosophical issues, such as yesh/ain mazal beYisrael, yisurin shel ahava?
- Rav Meiselman²¹ considers that, even where there is no requirement to pasken in matters of hashkafa, the commentators MAY choose to accept one opinion and reject others on that basis of which authority they consider greater, which position they regards as majority²², or which argument they feel is stronger.²³

30. וקיי"ל (מגילה טו) מלאכי זה עזרא

תוספות לבמות פו:

Tosafot 'rule' that Malachi was the same person as Ezra.

31. הוא פלוגתא - וגם איך נופל צענין זה לשון 'וקי"ל', דהרי אין נ"מ לדינא! ואולי כוונת התוס' כיון דתרגום יונתן אשר נאמר מפ' צביאים חגי זכריה ומלאכי (מגילה ג) גם הוא הזכיר בתרגומו ריש מלאכי וצ"ל ספק צענין זה ראוי לסמוך על דעתו

מהר"ץ חיות שם

The Maharatz Chayot asks how the language of psak could apply to a matter like this with no practical relevance. He answers that since the Targum Yonatan also states that Malachi was Ezra, this view is authoritative.

E] CONTEMPORARY PERSPECTIVES

32. It should be pointed out that the principle, the majority opinion rules, applies equally to ideas as well as to practical halacha. Beliefs, besides falling under certain commandments, affect a Jew's status²⁴ with respect to various laws and are therefore also part of practical halacha.

Rav Aharon Feldman, The Slifkin Affair - Issues and Perspectives²⁵

33. People are wont to say that the Torah is comprised of two separate parts, that there is halacha and there is *hashkafa*. But I heard from Rabbi Aharon Kahn that he heard several times from our Master [R' Soloveitchik] that he learned from his forefathers that this distinction is erroneous, for even that which is called hashkafa is also a part of halacha. Just as there are halachot concerning what one is permitted to think, what one is forbidden to think and what one must think.

Rav Herschel Schachter, MiPinei HaRav p206

34. In a question of halacha, after there is a discussion of different opinions, we must come to one conclusion. Anyone not abiding by that conclusion is going against halacha - *keneged halacha*. However, in the case of *hashkafa*, or historical questions, this is not true. The Rambam makes this point in his *Peirush HaMishnayot* ... In any case, the Rambam says clearly that in questions of *hashkafa* or history, there is no *psak*. In other words, if an opinion is found in *Chazal* or in our accepted Torah *sefarim*, one cannot say that we do not *pasken* like that opinion. Thus, the Rambam often takes a *da'at yachid* (the opinion of just one person) and builds an entire *hashkafa* on it. He may use this opinion because it fits into his system of logic, even though it may be a minority opinion. He can do this, since the entire concept of *psak* only applies to questions of halacha and not to questions of *hashkafa*.

Rav Aryeh Kaplan, The Age of the Universe - A Torah True Perspective p 7ff²⁶

20. The Rambam does include sections of 'drush' in the Mishne Torah, particularly at the end of sections.

21. See Torah, Chazal and Science ch 60 and 64.

22. For example, the Rambam in Moreh Nevuchim 2:20 rejects the view that the world will only exist for 6000 years, partly on the grounds that this is a *da'ay yachid*. He similarly rejects the concept of *yissurim shel ahava*.

23. See <http://www.jewswithquestions.com/index.php?/blog/1/entry-2-paskening-hashkafa-academic-vs-practical-rationales/> where the author makes a similar point. He proposes that there can be a psak in hashkafa where there is an 'academic', albeit not practical, reason to do so.

24. Rav Feldman is emphasizing that hashkafic debates often DO have practical implications.

25. Available at zootorah.com/controversy/SLIFKINARTICLE.doc

26. Available at <http://www.simpletoremember.com/faqs/Kaplan-SimpleToRemember.com.pdf>